4° Bibl.
89
W

Bibl 89. 4°

W

416 129 549 000 17

W 4 Bibl. 89

Hochwürdiger Herr Bibliothekar!

Den Titelholzschnitt zur Epistola beatissimi Pauli apostoli – scheint unbedeutend zu sagen; ich halte ihn aber für die Arbeit des alten Kupferstechers Israel von Meckenem in Bocholt. Der Kranz des hl. Paulus hat einige Analogie mit den [illegible] Kupferstichen des Israel nachzu- [illegible] Zeichnungen deutscher Meister ist mir von Betrachtung, wenn ich die [illegible] hinsehen unterstützten. Der Kupferstecher Israel lebte in München, wo sich vielleicht auch Israel von Meckenem zeitweise aufhielt, indem Bocholt nicht ferne liegt. Die mich sehr [illegible] Monogramm findet man in den Kupferstiche mit der Krönung der hl. Jungfrau durch die drei göttlichen Personen. Auf dem Mantelschloße der rechts sitzenden Person des hl. Geistes ist ein ähnliches M mit Doppellinien und einem quer durchlaufenden I. Unten steht: Israhel v. M. zu bocholt. Dieses Blatt beschreibt Bartsch VI. p. 217 N. 41.

Wenn dieses, wie ich glaube richtig ist, so erhält dieses Büchlein eine xylographische Wichtigkeit, indem man von Israel von Meckenem kein Holzschnitt nachgewiesen ist. Ich bringe das Monogramm unter IM,

und erkennen es auf Schwarz den Meister, da
kein anderer Meister mehr darauf Anspruch hat,
als er. Ich bin Euer Hochwürden zu Dank ver-
pflichtet, und bitte Euer eine allenfallsige gegen-
theilige Ansicht gütigst mit zu theilen. Die Epi-
stola beatissimi Pauli ist ebenfalls von
1500 gedruckt. Schwarz trat 1480 auf, und starb
1503 in Eichstädt.

Hochachtungsvollst ergebenst

München den 14 März 1863.

Dr. G. K. Nagler.

Ex Biblioth. Academ. Ingolstad.

Epiſtola beatiſſimi Pauli apoſtoli ad Corinthios Secunda

Ad Bibl. Acad. Land.

AD BIBL. UNIVERS. MONAC.

¶ Prologꝰ in ſecūdā epiſtolā ad Corithios incipit

IN ſcd̄a ad Corithios ep̄la q̄i i p̄te ſupiori pꝰ tri/
bulationū ſuaꝝ relatōes reddit cās · q̄re ad eos ſe
cūdo nō ſerit : qm̄ nō leui mutatōe ꝯſilij feciſſe ſe
aſſerit: ſꝫ ne aduētu ſuo triſticiā incurreret · cū in pctō pmāē
re diſcipulos repperiſſet Deide pꝰ agnitos fructꝰ penitētie
recōciliat eū eccleſie quē i pri- ma ꝑter fornicationē a cōſor
tio ſanctoꝝ iuſſerat amoueri Tertio ꝯ pſeudo apoſtolos
officij ſui dignitatē tuet᷑: ⁊ noui teſtamēti miniſtros tāto an
teire grā oñdit q̄nto euāgeliū ē lege pſtantiꝰ Immoratur
etiāꝫ in cauſa illa plurimū: q̄ breuit᷑ i p̄ma ꝯtigerat: vt p̄mp
to ac libēti aīo neceſſaria p̄ntꝫ vite nō h̄ntibꝰ largiat᷑: ⁊ vti
litate ſpūalis cōmertij cōmutēt p̄ntia cū futuris atq̄ abū
dantia ſua ſanctorum inopiā ſuppleant vt viciſſim eoruꝫ i
opia ſāctoꝝ abūdantia ſuppleat᷑ In fine repetit q̄t ſupius
ꝯ pſeudo apoſtolos egerat · et iactationē eoꝝ p̄dicationeſ/
q̄ de ſe glorioſas vel collata antiq̄tate gn̄is: vel catalogo in
iuriaꝝ · ac piculoꝝ ſuoꝝ euacuat: dicitq̄ eos operarios ſub
dolos · q̄ ad imitatiōeꝫ ſathane trāſfigurātur in apoſtolos
Chriſti ſub p̄dicatiōis ſpe lucra pecuniaria queq̄ ſectan
tes

¶ Argumemtum incipit

POſtactā a Corithijs penitētiā · ꝯſolatoriam ſcribit eis
ep̄laꝫ ap̄lus a troade p Titū ⁊ collandās eos hortat᷑ ad
meliora ꝯtriſtatos q̄ dē eos · ſe demēdatos oſtendens

¶ Argumentum explicit

¶ Epiſtola Pauli ad Corithios ſcd̄a incipit

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti p voluntatē dei
⁊ Timotheus frater eccleſie dei q̄ eſt Corinthi

f. 38

Universitäts Bibliothek München

cū oīb⁹ ſāctꝫ q̄ ſtꝫ i vniuerſa Achaia Grā vobꝫ ⁊ pax a deo
prē nr̄o ⁊ dn̄o ieſu Chriſto Bn̄dict⁹ de⁹ ⁊ pater dn̄i noſtri
Jeſu Chriſti: pr̄ miſericordiaꝝ ⁊ de⁹ totius cōſolatiōis q̄
ꝯſolať nos in oī tribulatōe nr̄a: vt poſſim⁹ ⁊ ipſi ꝯſolari
eos q̄ in om̄i p̄ſſura ſtꝫ p exhortatōeꝫ q̄ exhortamur ⁊ ipſi
a deo: qm̄ ſicut abundāt paſſiones Chriſti in nobis ita et
per Chriſtū abūdat cōſolatio noſtra Siue āt tribulamur
p veſtra exhortatōe et ſalute: ſiue cōſolamur pro veſtra cō
ſolatione ſiue exhortamur pro veſtra exhortatōe ⁊ ſalute
que operať tolerātiaꝫ earūdē paſſionū q̄s et nos patimur
vt ſpes noſtra firma ſit pro vobis Scientes quoniam ſi-
cut ſocij paſſionū eſtis: ſic eritis et cōſolationis: non enim
volumus ignorare vos fratres de tribulatiōe noſtra que
facta eſt i Aſia: quoniaꝫ ſup̄ modū grauati ſum⁹ ſupra ꝟtu
teꝫ ita vt tederet nos etiā viuere. Sed ipſi in nobiſmetip-
ſis reſpōſū mortis habuim⁹ vt non ſim⁹ fidētes in nobis
ſed in deo qui ſuſcitat mortuos qui de tantꝫ periculis nos
eripuit et eruit. in quē ſperamus quoniā et ad huc eripiet
adiuuantibus et vobis in oratione pro nobis: vt ex multa
rum perſonis facierum eius que in nobis eſt donationis
per multos gratie agantur pro nobis Nam gloria noſtra
hec eſt teſtimonium conſcientie noſtre. quod in ſimplicita-
te cordis et ſinceritate dei: ⁊ non in ſapientia carnali: ſed i
gratia dei conuerſati ſumus in hoc mundo: abundantius
autem ad vos Non enim alia ſcribimus vobis quam que
legiſtis et cognouiſtis Spero autem quod vſq; in finem
cognoſcetis: ſicut et cognouiſtis nos ex parte: quia glīa
veſtra ſumus: ſicut et vos noſtra: in die domini noſtri

Jeſu Chri Et hac ꝯfidētia volui prius venire ad vos vt
ſecūdā gratiā haberetis: ⁊ per vos trāſire in Macedoniā
et iterū a Macedonia venirē ad vos: et a vobis deduci in
Judeā Cū ergo hoc voluiſſē: nūquid leuitate vſus ſum
Aut que cogito ſecundū carnē cogito: vt ſit apud me eſt
et nō: Fidelis aūt deus: qꝛ ſermo noſter qui fuit apud vos: nō
eſt in illo eſt et nō: ſed ē in illo eſt· Dei enī filius Jeſus Chriſ
qui in vobis per nos ꝑdicatus eſt per me ⁊ Siluanū ⁊ Ti
motheū nō fuit in illo eſt ⁊ nō: ſed in illo fuit· Quotquot enī
ꝓmiſſiōes dei ſunt in illo eſt Jdeo ⁊ per ipſum dicimus amē
deo ad gloriā noſtrā· Qui autē confirmat nos vobiſcū in
Chriſto ⁊ qui vnxit nos deus· ⁊ qui ſignauit nos ⁊ dedit
pignus ſpiritus in cordibus nr̄is Ego autē teſtē deū inuoco in
aīam meā· ꝙ parcēs vobis nō veni vltra Corinthū: non
quia dn̄amur fidei vr̄e: ſꝫ adiutores ſumus gaudij veſtri
Nam fide ſtatis·

¶ Capitulum ij·

STatui aūt hoc ipſe apud me ne iterū in triſticia veni-
rem ad vos Si enī ego ꝯtriſto vos: et quis eſt qui
me letificet: niſi qui ꝯtriſtatur ex me: Et hoc ipſum ſcrip-
ſi vobis: vt nō cū venero triſticiā ſuper triſticiā habeā: de qui
bus oportuerat me gaudere: ꝯfidēs in oībus vobis: qꝛ meū
gaudiū oīm veſtrum eſt Nā ex multa tribulatiōe ⁊ anguſtia
cordis ſcripſi vobis per multas lachrymas: nō vt ꝯtriſtemi
ni: ſed vt ſciatis quā charitatē habeā abūdātius in vobis Si
quis aūt ꝯtriſtauit me: nō me ꝯtriſtauit: ſed ex parte vt non
onerē omnes vos Sufficit illi qui eiuſmōi ē obiurgatio hec
que fit a pluribus: ita vt ecōtrario magis donetis ⁊ ꝯſolemini: ne
forte abūdātiori triſticia abſorbeat qui eiuſmodi ē Prop-

q̄ factꝰ eſt nobis ſapiā ⁊ iuſticia ⁊ ſctificatio ⁊ redēptio. vt queadmodū ſcriptū ē q̄ gliat: in dn̄o glietur. Ca. ij.

ET ego cū veniſſez ad vos frēs veni. nō in ſublimitate ſmonis aut ſapie. annūciās vobꝫ teſtimonium chri. Nō ei iudicaui me ſcire aliq̄d inter vos niſi Jeſuz chrm ⁊ hūc crucifixū. ⁊ ego i infirmitate ⁊ timore ⁊ tremore mlto fui apud vos. ⁊ ſmo meꝰ ⁊ p̄dicatio mea nō i pſuaſibilibꝰ hūane ſapie v̄bis. ſꝫ in oſtēcōe ſpūs ⁊ v̄tutis vt fides vr̄a nō ſit i ſapia hoim ſꝫ i v̄tute dei Sapiaz āt loq̄mur it pfectos Sapiaz v̄o nō hꝰ ſecli: neqꝫ p̄ncipū hꝰ ſecli q̄ deſtruūt. ſꝫ loq̄mur dei ſapiaz i miſterio q̄ abſcōdita eſt. quā p̄deſtinauit deꝰ an̄ ſecla i gliaz nr̄am quā nemo p̄ncipiū hꝰ ſeculi ꝯgnouit. Si em̄ ꝯgnouiſſēt: nūq̄ꝫ dominū gloie crucifixiſſent Sicut ſcriptū eſt. qd̄ oculꝰ nō vidit nec auris audiuit. nec in cor hōis aſcendit. que preparauit deꝰ his q̄ diligūt illū. Nobis aūt reuelauit deꝰ p ſpiritum ſuum Spiritus āt oia ſcrutatur etiā profunda dei. Quis em̄ ſcit hōim que ſunt hōis. niſi ſpūs hominis q̄ in ipo eſt Jta ⁊ q̄ dei ſunt nemo ꝯgnouit niſi ſpūs dei. Nos āt non ſpm̄ hꝰ mundi accepimus. ſꝫ ſpm̄ q̄ ex deo eſt. vt ſciamus q̄ a deo donata ſtꝫ nobis. q̄ ⁊ loq̄mur nō indoctis hūane ſapientie v̄bis. ſꝫ in doctrina ſpūs. ſpiritualibꝰ ſpiritualia comparantes. Animalis autem homo nō pcipit ea q̄ ſūt ſpiritus dei. Stulticia em̄ eſt illi ⁊ nō poteſt intelligere q̄a ſpiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat oia et ipſe a nemine iudicatur. ſicut ſcrpituz eſt. Quis eni cognouit ſenſum domini: aut quis inſtruxit eum? Nos autē ſenſum Chriſti habemus. ¶ Capitulum iij.

Et ego fr̄es nō potui vobꝫ loq̄ quaſi ſpiritualib⁹
ſꝫ q̄ſi carnalib⁹ Tanq̄ȝ paruulis i Chr̄o lac vo/
bis potū dedi nō eſcā Nōdū em̄ poteratꝫ intelli/
gere ſꝫ nec nūc q̄dē poteſtis Adhuc em̄ carnales eſtꝫ Cū
em̄ ſit int̄ vos zel⁹ ⁊ ꝯtētio. nōne carnales eſtꝫ. ⁊ ſ̄m hoīem
ambulatꝫ: Cū em̄ q̄s dicat ego q̄dem ſum Pauli. ali⁹ antē
ego apollo: nōne hoīes eſtꝫ: Quid igit̄ eſt apollo: Quid
v̄o Paul⁹ Miniſtri ei⁹ cui crediſtꝫ Et vnicuiqꝫ ſicut do/
min⁹ dedit Ego plātaui. apollo rigauit. ſꝫ de⁹ īc̄remētū
dedit Itaqꝫ neqꝫ q̄ plātat aliq̄d neqꝫ qui rigat. ſꝫ q̄ incre/
mentū dat de⁹ Qui plātat āt ⁊ q̄ rigat vnū ſtꝫ Vnuſq̄ſqꝫ
āt ꝓpriā mercedē accipiet ſ̄m ſuū laborē Dei ei ſum⁹ adiu/
tores dei agricultura eſtis. Dei edificatio eſtꝫ. Scd̄m grāȝ
que data eſt mihi. vt ſapiēs architect⁹ fūdamētū poſui ali/
us aūt ſuꝑedificat Vnuſq̄ſqꝫ āt videat q̄mo ſuꝑedificet Fū
damētū ei aliud nemo p̄t ponere p̄ter id qd̄ poſitū eſt qd̄ ē
Chr̄s Jeſus. Si quis āt ſuꝑedificat ſup̄ fūdamētū h̄ au/
rū argētū lapides p̄cioſos ligna fenū ſtipulā. vnuſcuiuſqꝫ
opus manifeſtū erit Dies ei dn̄i declarabit qꝛ i igne reue/
labitur. ⁊ vnuſcuiuſqꝫ op⁹ q̄le ſit. ignis ꝓbabit Si cui⁹ o/
pus māſerit qd̄ ſuꝑedificauit. mercedem accipiet. Si cui⁹
opus arſerit detrimentū patietur. ipſe autem ſaluus erit.
ſi tamen quaſi per ignem Neſcitis quia templum dei eſtis
et ſpiritus dei habitat in vobis: Si quis autem templuȝ
dei violauerit diſperdet illum deus. Templū eni dei ſāc/
tum eſt qd̄ eſtis vos. Nemo ſe ſeducat. Si quis videtur
inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo. ſtultus fiat vt ſit ſapi/
ens Sapiētia eni hui⁹ mundi ſtultia eſt apud deū Scrip

tum eſt ei Comp̄hendā ſapiētes in aſtutia eorū. Et iterū Deus nouit cogitationes ſapientiū. q̄niā vane ſunt. Nē͞o itaq̄ glorietur in hominibus. Oīa ei veſtra ſunt. ſiue paulus ſiue apollo ſiue cephas ſiue mūd⁹. ſiue vita ſiue mors ſiue p̄ntia ſiue futura oia ei vr̄a ſūt vos āt chr̄i. chr̄s āt dei

Sic nos exiſtimet hō vt miniſtros chr̄i et diſpēſatores miniſterioꝝ dei. Hic iā q̄rit̄ int̄ diſpenſatores. vt fidelis q̄s iueniat̄. Mihi āt p̄ mimo ē. vt a vobis iudicer. aut ab humano die. Sz neq̄ meip̄m iudico. Nihil eni mihi cōſci⁹ ſum. ſed nō in hoc iuſtificatus ſum. Qui autē iudicat me dominus eſt. Itaq̄ nolite ante tempus iudicare quoadusq̄ veniat dn̄s qui ꝛ illuminabit abſcōdita tenebrarū. ꝛ manifeſtabit ꝯſilia cordiuz. et tunc laus erit vnicuiq̄ a deo. Hec autē fr̄es trāſfiguraui i me ꝛ apollo propter vos: vt in vobis diſcatis ne ſup̄ q̄ ſcriptū eſt vn⁹ aduerſ⁹ alteꝝ inſletur pro alio. Quis eni te diſcernit Quid aūt habes quod nō accepiſti: Si aūt accepiſti q̄d gloriarꝫ q̄ſi nō accepis. Iā ſaturati eſtꝫ iā diuites facti eſtꝫ Sine nobis regnatis Et vtinā regnetis. vt ꝛ nos vobiſcū regnem⁹ Puto ei q̄ de⁹ nos apoſtolos nouiſſimos oſtendit tanq̄ morti deſtinatos quia ſpectaculum facti ſum⁹ muudo ꝛ angelis ꝛ hominibus. Nos ſtulti propter chr̄m vos aūt prudētes in chr̄o Non infirmi. vos autem fortes Vos nobiles. nos autē ignobiles Vſq̄ in hanc horam et eſurimus ꝛ ſitimus ꝛ nudi ſumus et colaphis cedimur et inſtabiles ſnmus et laboram⁹ operantes manib⁹ noſtris Maledicimur et benedicim⁹. Perſecutionem patimur et ſuſtinem⁹: Blaſphemamur et abſecramus. tanq̄ purga

menta huiꝰ mũdi facti ſumꝰ omniũ peripſima vſqꝫ adhuc
Non vt confũdam vos hec ſcribo · ſed vt filios meos cha
riſſimos moneo Nam ſi decem milia pedagogorum habe
atis in chriſto. ſed nõ multos patres Nã i chriſto Jeſu per
euãgeliũ ego vos genui · Rogo ergo vos imitatores mei ·
eſtote ſicut et ego Chr̄i · Ideo miſi ad vos Tymotheũ qui
eſt filiꝰ meus chariſſimꝰ · ⁊ fidelis i dño. qui vos commo/
nefaciat vias meas · que ſũt in chro Jeſu · ſicut vbiqꝫ i om
ni eccľa doceo Tãqꝫ nõ venturꝰ ſim ad vos · ſic iflati ſũt q̃/
daꝫ Veniã autẽ ad vos cito ſi dñs voluerit ⁊ ꝯgnoſcã nõ
ſermonẽ eorũ qui iflati ſunt ſꝫ virtutẽ · Non eni in ſ̄mone
eſt regnũ dei. ſꝫ in virtute · Quid vultis in virga veniã ad
vos an charitate et ſpiritu mãſuetudinis ·

¶ Capitulum v ·

Omnino auditur iter vos fornicatio ⁊ tal' forni
catio qual' nec iter gẽtes : ita vt vxorẽ patris ſui
aliquis habeat Et vos iflati eſtꝫ ⁊ nõ magꝫ luc/
tũ habuiſtꝫ. vt tollať de medio vĩm. q̃ hoc opꝰ fecit · Ego
quidẽ abſẽs corpore · preſens autem ſpiritu Jam iudicaui
vt preſens eũ qui ſic operatꝰ eſt · in nomĩe dñi noſtri Jeſu
chr̄i congregatis vobis ⁊ meo ſpiritu cum virtute domi/
ni Jeſu · tradere huiuſmodi hominem Sathane in inte
ritum carnis. vt ſpiritus ſaluus ſit in die dñi noſtri Jeſu ·
chriſti Non eſt bona gloria veſtra . Neſcitis quia modi/
cum fermentum totam maſſam corrumpit · Expurgate
vetus fermentum : vt ſcitis noua conſperſio ſicut eſtis
azimi · Etenim paſca noſtrum immolatus eſt Chriſtus ·
Itaqꝫ epulemur non in fermento veteri neqꝫ in fermento ·

dei recipiatis Ait em̄: Tempore accepto exaudiui te: ⁊ in
die salutis audiui te Ecce nc̄ tp̄s acceptabile: ecce nunc di
es salutis Nemini dātes vllā offensionem: vt nō vitupere-
tur ministerium nostrū: sed in omnibus exhibeamus nos-
metipsos sicut dei ministros In multa patientia: in tribu-
lationib⁹: in necessitatibus: in angustijs: in plagis: in carce
ribus: in seditionibus: in laboribus: in vigilijs: in ieiunijs
Ju castitate: in scientia: in longanimitate: in suauitate in
spū. sācto. in charitate nō ficta: in verbo veritate: in virtu-
te dei Per arma iusticie a dexteris ⁊ a sinistris per gloriam
et ignobilitatē per infamiā et bonam famā Ut seductores
et veraces: sicut qui ignoti et cognoti: q̄i morientes. ⁊ ecce
viuim⁹: vt castigati ⁊ nō mortificati Quasi tristes semper
āt gaudētes Sicut egētes: mltos aūt locupletātes Tam
q̄ꝫ nihil hn̄tes ⁊ oia possidentes Os nostꝝ patet ad vos
o Corithij: cor nostꝝ dilatū ē Non angustiamini in nobis
angustiamini aūt in vicerib⁹ vestrꝫ Eād aūt hn̄tes remu
nerationē: tāq̄ꝫ filijs dico dilatamini et vos Nolite iugum
ducere cū infidelib⁹ Que enim participatio iusticie cū iniq
tate? aut quae societas luci ad tenebras Que āt conuentio
Christi ad Belial? Aut que pars fideli cūꝫ infideli? Quis
āt ꝯsensus templo dei cum idolis? Vos em̄ estis tēplū dei
viui sicut dicit de⁹ Quoniam inhabitabo in illis ⁊ inābu
labo inter eos et ero illoꝝ deus: et ipsi erūt mihi populus
Propter quod exite de medio eorum: et speramini dicit
domin⁹: et immundum ne tetigeritis: et ego recipiam vos:
et ero vobis in patrem: et vos eritis mihi in filios et fili-
as: dicit dominus oīpotens. Ca. vij.

Has ḡ hn̄tes ꝓmiſſiões chariſſimi mūdem⁹ nos
ab oī inquinamēto carnꝫ ꝛ ſpūs ꝑficiētes ſāctifi/
catōez i timoꝛe dei Capite nos Neminē leſim⁹:
neminē coꝛrupim⁹ neminē circūuenim⁹ Nō ad ꝯdēnatio
nez vr̄az dico p̄dixim⁹ ei qꝛ i coꝛdib⁹ nr̄is eſtꝫ ad ꝯmoꝛiēdū
ꝛ ad ꝯuiuēdū Mlta mi fiducia ē apd vos mlta mi gloꝛia
tio ꝓ vobꝫ replet⁹ ſū ꝯſolatiōe: ſupabūdo gaudio i oī tri/
bulatiōe nr̄a Nā ꝛ cū veniſſem⁹ i Macedoniā: nullā reqͥ
ez habuit caro nr̄a: ſꝫ oēz tribulatiōez paſſi ſum⁹ Foꝛiſ pug
ne itus timoꝛes Sꝫ qͥ ꝯſolatꝛ hūiles: ꝯſolat⁹ eſt nos deus
in aduentu Titi Nō ſolū aūt i aduētu ei⁹: ſed etꝫ i ꝯſolatōe
qua ꝯſolat⁹ ē i vobꝫ. referēs nobis veſtrū deſideriū· vr̄m
fletum: veſtram emulatōez pꝛo me: ita vt magꝫ gauderem
Qm̄ etſi ꝯtriſtaui vos in epiſtola nō me penitet Etſi peni
teret vidēs qd illa epl'a etſi ad horā vos ꝯtriſtauit: nc̄ gau
deo nō qͥa ꝯtriſtati eſtꝫ: ſꝫ qͥa cōtriſtati eſtꝫ ad penitentiā
Cōtriſtati eīm eſtꝫ ſm deū vt in nullo detrimētuz patiami
ni ex nobꝫ Que eni ſecūdū deū triſticia eſt penitētiā in ſalu
tem ſtabilem operatur: ſeculi autem triſticia moꝛtē opera
tur· Ecce enim hoc ipſum ſecundum deum cōtriſtari vos
quantum in vobis operatur ſollicitudinem ſed defentio/
nem: ſed indignationem: ſed timoꝛem: ſed deſiderium: ſed
emulationem· ſed vindictam In omnib⁹ exhibuiſtis vos
incōtaminatos eſſe negotio Igitur et ſi ſcripſi vobis: non
pꝛopter eum qui fecit iniuriam: nec pꝛopter eum qui paſſ⁹
eſt: ſꝫ ad manifeſtādā ſollicitudinē noſtrā quā habem⁹ pꝛo
vobis coꝛam deo Ideo ꝯſolati ſum⁹ In ꝯſolatōe autem
vr̄a abūdāti⁹ magꝫ gauiſi ſum⁹ ſup gaudio Titi: qꝛ refect⁹ ē

ſpiritus eiꝰ ab oibꝰ vobꝫ Et ſi q̄d apud illū de vobis glo/
riatus ſū nō ſū cōfuſꝰ: ſꝫ ſicꝫ oīa vobis in ꝟitate locuti ſu/
mus: ita et gloriatio nr̄a q̄ fuit ad Titū ꝟitas facta eſt Et
viſcera eiꝰ abūdātiꝰ i vobis ſūt reminiſcētis oiꝫ veſtrum
obediētiā quō cū timore et tremore excepiſtꝫ illū Gaudeo
ꝙ in oibus ꝯfido in vobis ❡ Ca·viij·

NOtā aūt facimꝰ vobis fratres grām dei q̄ data
eſt i ecl'ijs Macedonie ⁊ ꝙ in mlto experimento
tribulatōis abūdātia gaudij ipoꝝ fuit: et altiſſi/
ma paupertas eoꝝ abūdauit i diuitiatis ſimplicitas eoꝝ
Quia ſm virtutē teſtimoniū illis reddo: et ſuꝑ ꝟtutē vo/
lūtarij fuerūt cū mlta exhortatiōe· obſecrātes nos gratiā
⁊ ꝯmunicationem miſterij qd fit in ſanctos Et non ſicut
ſperauimus: ſed ſemetipſos dederūt p̄mū dn̄o: deide no
bis per volūtatē dei: ita vt rogaremꝰ Titū: vt queadmo/
dū coepit: ita et perficiat in vobis etiā gratiam iſtā Sꝫ ſi/
cut in omnibus abundatis fide· ſpe et ſmone et ſcia: ⁊ oī
ſollicitudie i ſuꝑ et charitate veſtra i nos: ⁊ vt i hac gratia
abūdetꝫ Non quaſi iperans dico: ſed per alioꝝ ſollicitudi
nem etiam veſtrae charitatꝫ ingenium bonum compro/
bans Scitis enim gratiam domini noſtri Jeſu Chriſti
qm̄ ꝓpter vos egenꝰ factꝰ eſt cū eſſet diues: vt illiꝰ inopia
vos diuites eſſetis Et ꝯſiliū i h̄ do Hoc ei vobis vtile eſt
q̄ nō ſolū facere: ſꝫ et velle cepiſtꝫ ab anno p̄ore Nec ꝟo et
facto perficite vt queadmodū p̄ōptꝰ ē aīmus volūtatis:
ita ſit et ꝑficiendi ex eo qd habetꝫ Si ei volūtas ꝓmpta
ē ſm id qd hꝫ accepta ē ⁊ nō ſm id qd nō hꝫ Nō ei vt alijs
ſit remiſſio: vobꝫ āt tribulatio: ſꝫ ex eq̄litate in p̄nti tempore:

vr̃a abũdãtia illoꝝ iopiã ſuppleat· vt et illoꝝ abundãtia veſtre iopie ſit ſupplemẽtuꝫ vt fiat equalitas: ſicut ſcriptũ ẽ Qui mł̃tũ nõ abundauit: et q̃ modicũ nõ minorauit Grati as aũt ago deo meo q̃ dedit eãdeꝫ ſollicitudinẽ ꝓ vobis in corde Titi: q̃niã exhortationẽ quidẽ ſuſcepit· ſed cũ ſol/ licitior eẽt ſua volũtate ꝓfectus eſt ad vos Miſimꝰ autẽ cũ illo fratrẽ ⁊ nr̃m. cuiꝰ laus ẽ in euãgelio ꝑ oẽs eccleſias Non ſolũ ãt· ſed et ordinatus eſt ab eccleſijs comes pere/ grinationis nr̃e in hãc gratiã que miniſtratur a nobis ad domini gloriaꝫ et deſtinatam voluntatem noſtram. Deui/ tantes hoc: ne q̃ns nos vituperet in hac plenitudine que miniſtratur a nobis in domini gloriam. Prouidemus enĩ bona non ſolum coram deo: ſed etiam coram hominibus· Miſimus autem cum illis et fratrem noſtrum quem pro/ bauimus in multis ſepe ſollicitum eſſe. nũc ãt multo ſollici tiorem confidẽtia multa in vobis ſiue pro Tito: qui ẽ ſoci us meus et in vobis adiutor: ſiue fratres noſtri apoſtoli ec cleſiaꝝ glorie Chriſti. Oſtẽſiõeꝫ ḡ q̃ eſt charitatꝫ vr̃e ⁊ nr̃e glorie pro vobis in illos oſtẽdite in faciẽ ecc̃liaꝝ· Ca ix.

Nam de miniſterio qđ fit i ſãctos· ex abũdãti eſt mihi ſcribere vobis Scio eni ꝓmptũ aĩmũ vr̃m ꝓ quo de vobis glorior: apud macedones: q̃niã ⁊ Achaia parata eſt ab ãno p̃terito ⁊ vr̃a emulatio ꝓuoca uit plĩmos Miſimꝰ aũt fr̃es vt ne qđ gloriamur de vobis euacueť i hac pte: vt queãdmodũ dixi parati ſitꝫ· ne cũ ve nerit Macedones mecũ ⁊ iuenerit vos imparatos eru/ beſcamꝰ nos· vt nõ dicamꝰ vos in hac ſubſtãtia Neceſſa riũ ḡ exiſtimaui rogare fr̃es vt ꝓueniãt ad vos ⁊ ꝓparent

re ꝓmiſſā benedictõe bāc paratā eē: ſic quaſi benedictiones nõ q̄ſi auariciā Hoc autē dico. Qui pce ſeminat pce: et metet Et qui ſeminat in benedictionib⁹: de benedictionibus et metet Vnuſq̄ſq; prout deſtinauit in corde ſuo: non ex triſticia aut ex neceſſitate. Hilarem eñ datorem diligit deus Potens eſt aũt deu⁹ omnem gratiam abũdare facere in vobis: vt in omnibus ſemper omnem ſufficientiã habentes abundetis in omne opus bonum Sicut ſcriptum eſt Diſperſit dedit pauperibus: iuſticia eius manet in ſeculũ ſeculi Qui aũt adminiſtrat ſemẽ ſeminãti: et panẽ ad mãducandũ preſtabit Et multiplicabit ſemẽ veſtrũ: et augebit incrementa frugũ iuſticie veſtre vt in omnibus locupletati abundetis in omnem ſimplicitatē: que operat̄ p nos gratiarum actionem deo Quoniam miniſteriũ huius officij non ſolũ ſuplet ea que deſunt ſanctis. ſed etiam abũdat per multas gratiaꝝ actiones in domino per probationē miniſterij huius: glorificantes deum in obedientia confeſſionis veſtre in euãgelio Chr̄i et ſiplicitate ɔmunicationis vr̄e in illos: et i õnes et in ipſoꝝ obſecratõe p vobis deſiderãtiũ vos ꝓpt̄ eminẽtẽ gr̄ã dei i vob̄ Gr̄ãs ago deo ſuper inenarrabili dono eius.

Capitulũ decimũ

Ipſe aũt ego Paul⁹ obſecro vos p mãſuetudinẽ et modeſtiã Chriſti: q̄ in facie q̄dẽ humil' ſũ inter vos: abſẽs aũt ɔfido in vobis Rogo aũt vos ne pñs audeã p eam ɔfidẽtiã q̄ exiſtimor audere in q̄ſdam q̄ arbitrantur nos tanq̄ ſm carnẽ ãbulem⁹ In carne enĩ ambulantes: non tñ ſm carnẽ militam⁹ Nam arma militie noſtrae nõ carnalia ſũt ſed potẽtia deo ad deſtructionem

munitionū ꝯſilia deſtruētes: ⁊ oēm altitudinē extollentē
ſe aduerſ⁹ ſcientiā dei: ⁊ in captiuitatē redigentes omnem
intellectū in obſequiū Chꝛi: ⁊ in pꝛōptu habētes vlciſci ō/
nē inobediētiā: cū ipleta fuerit veſtra obediētia. Que ſm
faciē ſunt videte. Si quis ꝯfidit ſibi Chꝛi ſe eſſe hoc cogi
tet iteꝝ apud ſe: quia ſicut et ipſe Chꝛiſti eſt: ita ⁊ nos. Naꝫ
et ſi amplius aliquid gloꝛiat⁹ fuero de poteſtate nr̄a quaꝫ
dedit nobis dominus in aedificationem: et non in deſtrue
tionem veſtram. non erubeſcam Vt aūt nō exiſtimer tanꝙ
terrere vos per epiſtolas: quoniam quidem epiſtole i qui/
unt graues ſunt et foꝛtes Preſentia aūt coꝛpoꝛis infirma
et ſermo ꝯtemptibilis: hoc cogitet qui eiuſmodi eſt: quia q̄
les ſumus verbo per epiſtolas abſētes tales et pꝛaeſentes
in facto: Non eniꝫ audemus inſerere aut comparare nos
q̇buſdā qui ſeipſos cōmendāt: ſꝫ ipſi i nobis noſmetipſos
metiētes et cōparantes noſmetipſos nobꝫ Nos aūt non
i immēſū gloꝛiabimur: ſed ſcd̄m mēſurā regule qua menſ⁹
eſt nobis deus menſurā ꝑtigēdi vſqꝫ ad vos Nō eñ qua
ſi nō pertigētes ad vos ſupextēdim⁹ nos Vſqꝫ ad vos ei
peruenim⁹ i euāgelio Chꝛiſti: nō in immēſū gloꝛiātes in a/
lienis laboꝛibus Spē āt hn̄tes creſcētis fidei vr̄e i vobis
magnificari ſm r̄gulā nr̄aꝫ i abūdātia etꝫ i illa q̄ vltra vos
ſūt euāgēlizare. nō i aliena regula i his q̄ ꝑparata ſtꝫ glori
ari Qui āt gloriat: i dño gloꝛiet nō ei q̇ ſe ipſꝫ ꝯmendat. ille
beat⁹ eſt: ſꝫ quē de⁹ ꝯmēdat

Capitulum. Xi.

Utinā ſuſtinetis modicū q̇d iſipientie meae: ſꝫ et
ſupportate me Emuloꝛ ei vos dei emulatōe Deſ
pōdi ei vos dei emulatōe Deſpōdi ei vos vni vi

ro virginē caſtā exhibere Chr̄o Timeo aūt ne ſicut ſpēs Euaꝫ ſeduxit aſtutia ſua·ita corrūpātur ſenſ⁹ veſtri·ꝛ excidāt a ſimplicitate q̄ ē i Chr̄o Jeſu Nam ſi is q̄ venit aliū Chriſtū predicat quem non predicauim⁹:aut alium ſpiritum accipitis quē nō accepiſtis aut aliđ euāgeliū q̄d nō recepiſtis recte pateremini Exiſtimo ei nihil me min⁹ feciſſe a magnis apoſtol̄ Nā et ſi imperitus ſmone:ſed non ſciētia In oib⁹ autem manifeſtus ſum vobis Aut nunquid peccatū feci me ipuꝫ humiliās vt vos exaltemini: Qm̄ gratis euāgeliū dei euāgelizaui vobis: alias eccleſias expoliaui accipiēs ſtipēdiū ad miniſteriū vr̄ꝫ Et cū eſſē apđ vos ꝛ egerem:nulli oneroſus fui Nam q̄ mi deerat ſuppleuerunt fratres qui venerūt de macedonia:et in omnib⁹ ſine onere me vobis ſuaui et ſuabo Eſt veritas Chriſti in me:qm̄ hec gloriatio non infringet̄ in me in regionibus Achaie Quare: Quia non diligo vos: Deus ſcit Quid aut facio et faciā:vt amputeꝫ occaſionē eoruꝫ qui volunt occaſionē vt in quo gloriantur inueniantur ſicut et nos . Nam eiuſmodi pſeudo apoſtoli ſunt operarij ſubdoli. trāſfigurātes ſe in apoſtolos Chriſti Et non miruꝫ Ipſe em̄ ſathanas transfigurat ſe in angelū lucis Non ergo eſt magnuꝫ ſi miniſtri eius transfigurent̄ velut miniſtri iuſticie quorū finis erit ſecundum opera ipſoꝝ Iteꝝ dico ne quis putet me i ſipientē eſſe: Alioqui velut iſipientē accipite me: vt et ego modicum q̄đ glorier Quod loq̄r non loquor ſm deū:ſed quaſi i iſipientia i hac ſubſtātia glorie:quoniā multi gloriantur ſecundū carnē:et ego gloriabor Libenter ei ſuffertis iſipientes·cum ſitis ipſi ſapientes Suſtinetī eni ſi q̄s

vos in ſeruitutē redigit: ſi quis deuoꝛat: ſi quis accipit: ſi
q̄s extollit: ſi q̄s i faciē vos cedit Secūd ignobilitatē dico
q̄ſi nō infirmi fuerim⁹ in hac pte In q̄ q̄s audet in inſipiētia
dico audeo ⁊ ego Hebꝛei ſunt ⁊ ego Iſrabelite ſunt ⁊ ego
Semē Abꝛae ſūt ⁊ ego Miniſtri Chꝛiſti ſūt ⁊ ego Ut mi
nus ſapiēs dico plus ego In laboꝛib⁹ plurimis: in carce-
ribus abundanti⁹: in plagis ſupꝛa modum: in moꝛtibus
frequēter A Judeis q̄nquies q̄dragenas vna min⁹ acce
pi Ter ꝟgis ceſus ſum: ſel' lapidat⁹ ſuꝫ: ter naufragiū feci
nocte et die in ꝓfundo maris fui In itinerib⁹ ſepe ꝑiculis
fluminū: periculs latronū: periculis ex genere: periculis
ex gentib⁹: periculis in ciuitate: pericl'is in ſolitudine: pe-
riculis in mari: periculis falſis fratrib⁹ In laboꝛe et erūna
i vigilijs multꝫ: i fame ⁊ ſiti: in ieiunijs multꝫ In frigoꝛe et
nuditate: pꝛeter illa que extrinſec⁹ ſunt iſtantia mea: quoti
diana ſollicitudo oīm eccleſiaꝝ Quis ifirmat: ⁊ ego non
infirmoꝛ: Quis ſcādalizat ⁊ ego nō vroꝛ: Si gloꝛiari o-
poꝛtet: q̄ infirmitatis mee ſunt gloꝛiaboꝛ De⁹ ⁊ pater dn̄i
nr̄i Jeſu Chꝛiſti ſcit: q̄ eſt bn̄dict⁹ in ſecula ꝙ nō mentioꝛ
Damaſci pꝛepoſit⁹ gētis Arethe regis cuſtodiebat ciuita
Damaſcenoꝝ vt me ꝯpꝛehēderet Et per feneſtrā in ſpꝛta
dimiſſ⁹ ſuꝫ ꝑ muꝝ: ⁊ ſic effugi man⁹ ei⁹. Ca.xij

SI gloꝛiari opoꝛtet nō expedit quidē Veniā aūt
ad viſiones ⁊ reuelatōes dn̄i Scio homīeꝫ in
Chiſto ante annos q̄tuoꝛdecim: ſiue i coꝛpoꝛe
ſiue extra coꝛp⁹: neſcio: deus ſcit raptū huiuſcemodi vſq;
ad tertiū cœlum Et ſcio huiuſmodi hominē ſiue in coꝛpo-
re ſiue extra coꝛp⁹. neſcio deus ſcit: quoniam raptus eſt

in paradiſum ⁊ audiuit arcana verba: que non licet homi
ni loqui. Pro huiuſcemodi gloriabor: pro me aũt nihil ni
ſi in infirmitatibꝰ meis. Nam ⁊ ſi voluero gloriari: nõ ero
inſipiens: veritatẽ eñ dicam. Parco autem ne quis me ex-
iſtimet ſupra id quod videt in me: aut audit aliquid ex me.
Et ne maguitudo reuolationuȝ extollat me. datus eſt mi-
hi ſtimulꝰ carnis mee angelus Sathane q̃ me colaphizet.
Propter quod ter dominũ rogaui vt diſcederet a me. Et
dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea. nam virtus in infir-
mitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitati-
bus meis vt inhabitet in me virtus Chriſti. Propter q̃d
placeo mihi in infirmitatibus meis in cõtumelijs: i neceſſi
tatibus: in perſecutionibus: in anguſtijs pro Chriſto. Cũ
enim infirmor. tunc potens ſum. Factus ſum inſipiens.
vos me coegiſtis. Ego enim a vobis debui commendari.
Nihil enim minus feci ab his qui ſunt ſupra modũ apoſto
li. Tametſi nihil ſum: ſigna tamen apoſtolatus mei facta
ſunt ſuper vos in omni patientia: ſignis ⁊ prodigijs et vir
tutibus. Quid enim eſt quod minus habuiſtis pre ceteris
eccleſijs. niſi quod ego ipſe non grauaui vos. Donate mi-
hi hanc iniuriam. Ecce tertio hoc paratus ſum venire ad
vos: et non ero grauis vobis. Non enim quero que veſ-
tra ſunt: ſed vos. Nec enim debent filij parentibus teſau-
rizare: ſed parentes filijs. Ego autem libentiſſime impen-
dam: et ſuper impendar ego ipſe pro animabus veſtris
licet plus vos diligens: minus diligar. Sed eſto. Ego
vos non grauaui: ſed cum eſſem aſtutus dolo vos cepi.
Nunquid per aliquem eorum quos miſi ad vos: circum-

ueni vos: Rogaui. Titum et miſi cum illo fratrem. Nu/
quid Titus vos circumuenit: Nonne eodez ſpiritu am/
bulauimus Nonne eiſdez veſtigijs Oli putatis q excuſe/
mus nos apud vos Coraz deo i Chriſto loquimur Oia
at chariſſimi propt edificatione veſtra Timeo ei ne forte
cuz venero: non quales volo inueniam vos. et ego inueni
ar a vobis qualem non vultis: ne forte contentiones: emu
lationes: animoſitates: diſſenriones: detractiones: ſuſur/
rationes inflationes: ſeditiones ſint inter vos Ne iterum
cum venero humiliet me deus apud vos: et lugeam mltos
ex his qui ante peccauerunt: et non egerunt pœnitentiam
ſuper immundicia et fornicatione: et in pudicitia quam
gesſerunt. Capitulum xiij.

Ecce tertio hoc venio ad vos: vt in ore duorum
vel trium teſtium ſtabit omne verbum Predixi e
nim et predico vt preſens vobis et nuc abſes his
qui ante peccauerunt et ceteris omnibus quoniam ſi vene
ro iterum non parcam An experimentum queritis eius q
in me loquitur Chriſtus Qui in vobis non infirmatur: ſed
potens eſt in vobis Nam et ſi crucifixus eſt ex infirmitate:
ſed viuit ex virtute dei Nam et nos infirmi ſumus in illo
ſed viuimus cum eo ex virtute dei in vobis Voſmetipſos
temptate ſi eſtis in fide: ipſi vos probate An non cognoſ/
citis voſmetipſos: quia Chriſtus Jeſus in vobis eſt Niſi
forte reprobi eſtis Spero autem quod cognoſcitis: quia
nos non ſumus reprobi Oramus autem deuz vt nihil ma
li faciatis: non vt nos probati appareamꝰ: ſed vt vos qd
bonum eſt faciatis Nos autem vt reprobi ſimus Non poſ

ſumus enim aliquid aduerſus veritatem: ſed pro veritate
Gaudemus enim quoniam nos infirmi ſumus: vos autē
potentes eſtis Hoc et oramus veſtram conſumationem
Ideo enim hec abſens ſcribo: vt non preſens durius agā
ſecundum poteſtatem quam dominus dedit mihi in edifi/
cationem at non in deſtructionem. De cetero autem fr̄es
gaudete perfecti eſtote. exhortamini idipſum ſapite Pacē
habete et deus pacis et delectionis erit vobiſcum Salu/
tate inuicem in oſculo ſancto Salutant vos omnes ſanc/
ti Gratia domini nr̄i Jheſu Chriſti et charitas dei: et cõi/
catio ſancti ſpiritus ſit cum omnibus vobis Amen

¶ Explicit epiſtola Pauli ad Chorinthios ſcd̃a

¶ Excuſum Monaſterij in Officina Theo/
dorici Tzwyuel de Montegandio.

Meinen willigen Dienst im

~~Lieben besonnder~~

Evangelium in ...

Christus